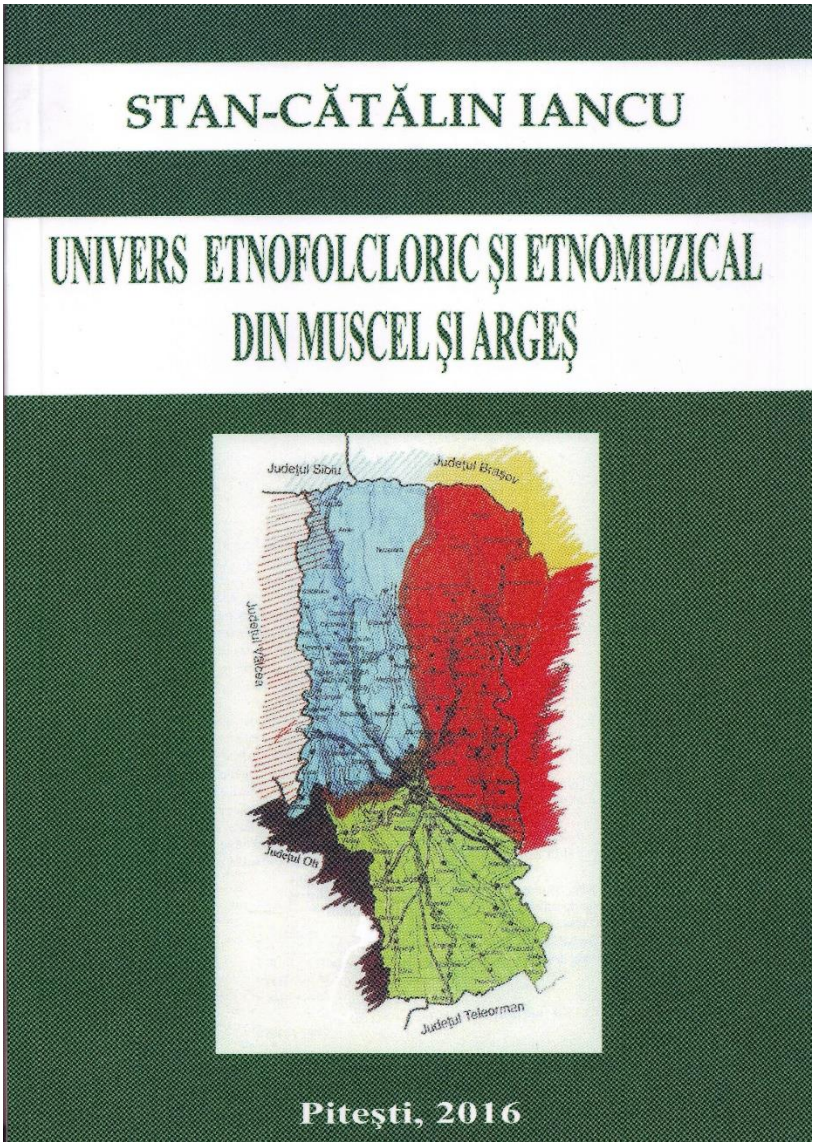

II.1.4. Portul tradiţional al argeşenilor (pp.109-128)

Portul tradiţional românesc este o parte a capodoperelor etnofolclorice, a culturii populare şi a aspiraţiei permanente către frumos a ţăranului român. De obicei se vorbeşte despre *frumuseţea şi eleganţa* costumului tradiţional, apreciindu-se mai puţin *autenticitatea* acestuia. Cinematograful, televiziunea, reclamele şi alte surse ale simţurilor noastre au acţionat asupra ochiului modificându-l în structura sa intimă; s-a ajuns ca toate culorile care ne plac să fie de o intensitate nefirească, iar nuanţele mult prea bogate şi amestecate. În urma acestei destructurări, aspectele naturale, nemodificate de aspectul comercial, trec, inevitabil, în planul secund, lăsând psihicul să fie atras în cursa intensităţilor puternice, uşor de produs şi de modificat.

Acelaşi lucru s-a produs şi în domeniul portului tradiţional ţărănesc: textura ţesăturii este sintetică, croiala este modernă, dispunerea motivelor este aleatoare, cromatica este bogată, punctele de cusătură sunt apropiate iar desenele complicate şi excesiv de expresive. *Autenticitatea* - de care adeseori vorbim - se referă la elemente pe care astăzi nu le mai întâlnim decât extrem de rar; acestea constau din monocromia sau cromatica redusă a costumelor, combinarea unor culori cu o simbolistică precisă şi un desen abia schiţat al unor motive care au o puternică legătură cu cele întâlnite în ceramica tradiţională.

O primă observație legată de portul tradițional argeşean este referitoare la *continuitatea* acestuia, la păstrarea cu sfințenie a tradițiilor strămoşeşti şi la o chibzuită folosință a fiecărui element vestimentar în diferite anotimpuri şi împrejurări. Migrațiile popoarelor, influențele din vecinătate sau de peste hotare nu au reuşit să modifice structura portului argeşean pentru că, în credința lor, argeşenii, rămaşi neclintiți în fața tentațiilor, au simțit întotdeauna că *portul îi reprezintă* şi că ceea ce îmbracă ei *îi defineşte* în orice situație.

Desigur, era inevitabil ca motivele originare să nu evolueze, dar nu în sensul de a-şi modifica structura morfologică. Pe de altă parte, ar fi nedrept să spunem că în contemporaneitate portul tradițional argeşean tradițional nu este valorificat pentru că în multe din întâlnirile dintre săteni sau în drumul lor spre Biserică țăranii îşi poartă costumul, scoțând din lada de zestre cămaşa asemănătoare cu cea a bunicului sau marama primită moştenire la cununie.

Astăzi, portul tradițional este reconstituit cu grijă atât de specialiştii diferitelor instituții de cultură şi muzee cât şi de meşterii populari care încă se mai încumetă să trudească pentru un costum „aşa cum purta moşu' sau bunica" dar aceste cazuri sunt destul de rare, chiar excepții.

În Argeş, costumele au *varietate locală*, ele sunt diverse, dar fac parte dintr-o *matrice a unității*.

Elementele de croială şi de decor - din ornamentica şi cromatica costumelor din Argeş - fac parte din *portul muntenilor subcarpatici*. Asemănări şi uneori chiar şi identități se pot stabili între locuitorii din Câmpulung-Muscel şi cei din partea nordică a județului Râmnicu Vâlcea, de fapt pe aceştia îi apropie meseria lor de ciobani precum şi condițiile de viață în care trăiesc într-un mediu apropiat.

Prin costum, țăranul român se integra în colectivitate. Ca şi în alte culturi, diversele etape ale vieții erau marcate şi de schimbări în vestimentație; astfel, mersul tânărului la anumite festivități sau petreceri, drumul la Biserică, însurătoarea şi celelalte evenimente din viața cotidiană erau marcate de un costum nou şi poate chiar de piese noi vestimentare, cum se întâmpla cu fetele când se măritau sau în situația în care ajungeau văduve.

În înfățişarea lui originară, costumul se distingea prin *simplitate ornamentală*, prin *arhaismul croielii* şi prin *echilibrul culorilor tari cu cele mai puțin intense*. Aşa cum am precizat, în tradiția argeşeană costumul era confecționat în familie şi doar rareori (şi numai anumite piese) era comandat la meşteri binecunoscuți în zonă.

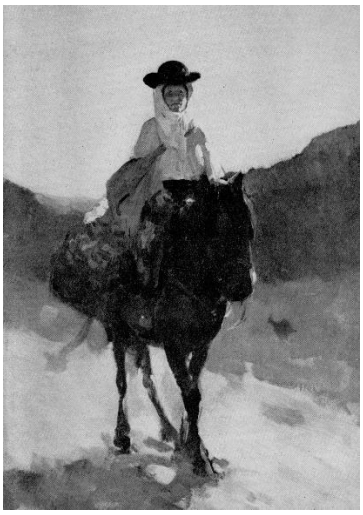

Rucăreanca - pictură de Nicolae Grigorescu [1]

[1] Nicolae Grigorescu - *Rucăreancă*, din Galeria Națională *Pictura românească în Muzeul de Artă al Republicii,* Combinatul poligrafic Casa Scânteii, Bucureşti, 1983, pag. 156.

Particularizând pe zone etnofolclorice, portul tradiţional argeşean reprezintă o comoară a etnografiei româneşti şi un obiect de îndelungată cercetare pentru specialiştii din diferite domenii. În opinia acestora, pentru a clasifica portul tradiţional sunt identificate trei zone etnofolclorice: cea a *Topologului*, a *Argeşului* şi a *Muscelului*. Este de remarcat faptul că portul argeşean nu poate fi analizat în sine, ci într-o relaţie directă cu judeţele limitrofe, în special cu Vâlcea şi Dâmboviţa dar şi cu zona Sibiului, de unde - prin procesul transhumanţei - s-au stabilit legături puternice în ceea ce priveşte înfăţişarea vestimentară. Cu toate diferenţele dintre cele trei zone amintite, *structura portului argeşean este unitară*.

În legătură cu elementele distinctive ale portului, acestea sunt legate de o realitate mai puţin explicată, dar evidentă, chiar la o privire cu ochiul liber. Este vorba de faptul că în costumul feminin, în Argeş şi Muscel una dintre piesele costumului este *fota*[2] iar pe Valea Topologului aceeaşi componentă este alcătuită din *catrinţe*[3]. Aşadar, între fotă şi catrinţe există o netă diferenţă, dar la origine, aceste componente au aceeaşi origine iliro[4]-tracă. „Lucrul acesta poate fi verificat. Dar totuşi diferenţierile îşi au adesea şi explicaţii istorice. În zona cercetată, de pildă, existenţa în arii deosebite a fotei şi a catrinţelor nu poate fi pusă pe seama gustului sau preferinţei populare. De undeva din istorie s-au transmis până astăzi două elemente de costum femeiesc, fota şi catrinţele ... În Banat, catrinţa apare în asociaţie cu *opreagul*[5], aşa cum se observă şi la figurinele de la Cârna din epoca bronzului. În ceea ce priveşte fota, sunt documente care arată că şi această piesă de port este de o veche tradiţie. Este cunoscută la asirieni, babilonieni, greci; ea apare de asemenea la iliri şi traci. Fota are o largă răspândire în Muntenia şi Moldova de nord”[6].

Cercetarea pe teren în judeţul Argeş, din sat în sat, a evidenţiat în partea a doua a secolului XX similitudini între costumul tradiţional din cele trei regiuni cu vestimentaţia tracică găsită pe metopele de la Adamklisi, pe figurinele de lut din epoca bronzului. În aceste reprezentări observăm catrinţele asociate cu opreagul cu franjuri, caracteristic Ardealului, Banatului românesc şi Banatului sârbesc (a locuitorilor din Timoc).

---

[2] *Fotă* - „parte componentă a costumului naţional femeiesc, format dintr-o bucată dreptunghiulară de stofă de lână care se petrece în jurul corpului, ţinând locul fustei, sau din două bucăţi de stofă, acoperind partea din faţă a corpului (ca un şorţ) şi pe cea din spate”. *Dicţionarul limbii române moderne,* Bucureşti, Ed. Academiei, 1958, pag. 314.

[3] *Catrinţa* - „obiect de îmbrăcăminte din portul naţional al femeilor române, ţinând locul fustei şi constând dintr-o bucată dreptunghiulară de stofă împodobită cu flori, cu fluturaşi sau cu motive naţionale”. *Dicţionarul limbii române moderne,* Bucureşti, Ed. Academiei, 1958, pag. 122. Comparând cele două definiţii, constatăm că autorii nu au avut o imagine clară asupra celor două obiecte de îmbrăcăminte, inducând cititorului o confuzie în descriere (n.n.)

[4] *Iliria* - regiune istorică în N-E Peninsulei Balcanice, cuprinsă între litoralul Adriatic, Dráva, Dunărea mijlocie şi Morava. Locuită (mileniul I î. Hr.) de triburile indo-europene ale ilirilor. Colonie grecească (sec. VII î. Hr.). Ocupată de romani în sec. I î. Hr. şi transformată în provincie romană (Illyricum), în alcătuirea căreia intrau Dalmaţia (Illyricum Superior) şi Panonia (Illyricum Inferior). Din secolul VI, aici s-au aşezat slavii, care au constituit formaţiuni statale feudale timpurii. Numele Iliria a fost reînviat de Napoleon I, când a inclus (1809) această provincie în Imperiu. Diviziune administrativă a Imperiului Habsburgic (1816-1849). *Dicţionar enciclopedic ilustrat,* Chişinău, Ed. Cartier, 1999, pag. 1404.

[5] *Opreag* - „fotă (având în partea de sus o platcă ţesută, de care atârnă fire groase de lână în diferite culori)”. *Dicţionarul limbii române moderne,* Bucureşti, Ed. Academiei, 1958, pag. 565.

[6] Florea Bobu Florescu; Paul Stahl; Paul Petrescu, *Arta populară din zonele Argeş şi Muscel,* Bucureşti, Ed. Academiei R.S.R., 1967, pag. 134.

Costum femeiesc dacic. Se observă cămaşa cu guler,
fota dintr-o singură piesă,
identic cu cel care se poartă încă la români
(după metopa LIV de la monumentul de la Adamklissi din anul 109 î. Hr.) [7]

[7] Florea Bobu Florescu; Paul Stahl; Paul Petrescu, *Arta populară din zonele Argeş şi Muscel,* Bucureşti, Ed. Academiei R.S.R., 1967, fig. 86, pag. 134.

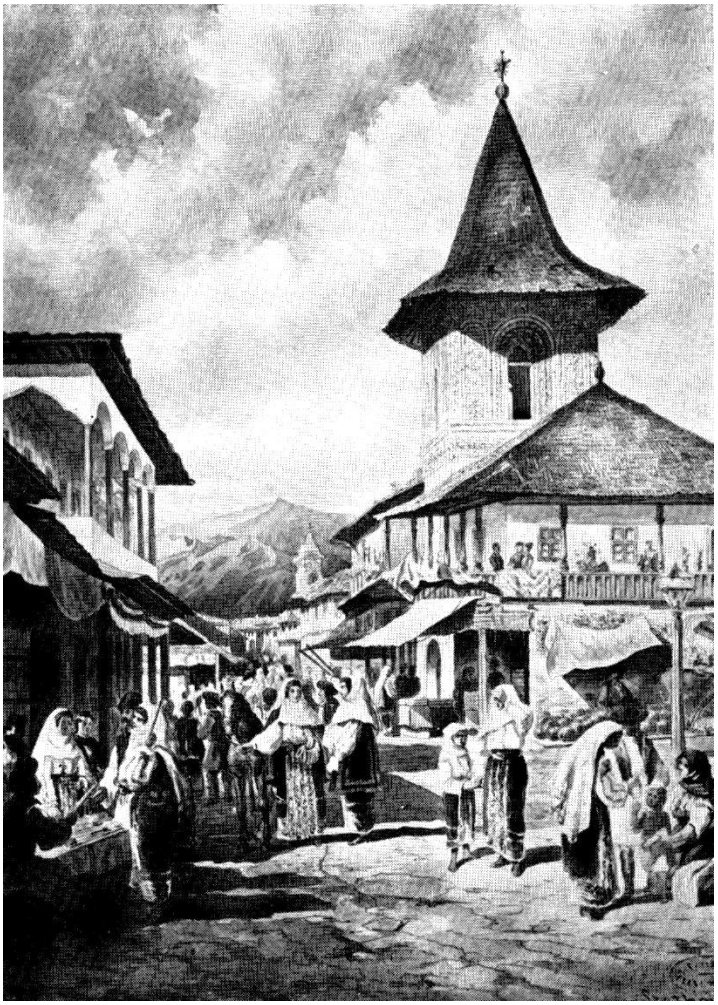

Târg la Câmpulung după o stampă de Carol Popp Szathmary [8]

În concluzie, atât catrinţele cât şi opreagul în franjuri erau cunoscute la locuitorii traci şi iliri în epocile anterioare.

Fota este, aşadar, o piesă a portului muscelean şi argeşean. „Fota este o singură bucată se stofă, ţesută în război, în patru iţe şi foarte rar în două iţe. Fota din două iţe se cheamă la Lereşti, «fotă scorţată», fiindcă se ţese în două iţe, ca şi scoarţa ... Motivele decorative de pe fotă se realizează fie din ţesătură, de obicei constând din simple vărgi dispuse totdeauna vertical pe lăţimea ei, fie prin alesătură. În cazul din urmă decorul poate fi de formă geometrică sau vegetală. Fota poate fi şi de culoare neagră, iuni, cum o întâlnim în ambele zone cercetate ... Ca formă, fota din spaţiul cercetat este de două categorii: fotă strâmtă şi fotă largă sau fota de Moeciu”[9].

Pentru catrinţă, „termenii folosiţi în regiune sunt diferiţi: «*zavelcă, catrinţă, fotă, şorţ, şoarţe*»”[10].

[8] Florea Bobu Florescu; Paul Stahl; Paul Petrescu, *Arta populară din zonele Argeş şi Muscel,* Bucureşti, Ed. Academiei R.S.R., 1967, fig. 87, pag. 135.

[9] Florea Bobu Florescu; Paul Stahl; Paul Petrescu, *Arta populară din zonele Argeş şi Muscel,* Bucureşti, Ed. Academiei R.S.R., 1967, pag. 173.

[10] Florea Bobu Florescu; Paul Stahl; Paul Petrescu, *Arta populară din zonele Argeş şi Muscel,* Bucureşti, Ed. Academiei R.S.R., 1967, pag. 179.

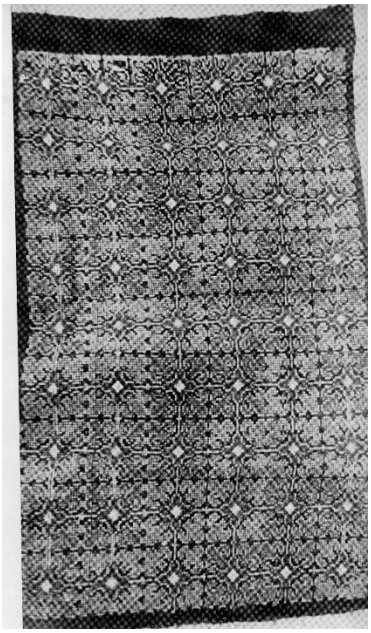

Fotă de Muscel (detaliu) [11]

Cel mai frecvent apare termenul de *zavelcă* şi *şoarțe*. „Această piesă de port este constituită din două bucăți, care se aplică în față şi în spate, acoperind corpul de la talie în jos”[12].

Zavelca de Argeş este formată din două piese, cea din față, îngustă şi dreaptă, iar cea din spate mai lată, având rolul de a îmbrăca coapsa şi a o acoperi în parte. În unele zone ale Argeşului, partea din față se cheamă *zavelcă* iar cea din spate *fotă*. „Fota de Argeş are fondul roşu, este lucrată din lână şi ornată bogat cu fir, beteală şi fluturi. Ornamentele realizate sunt totdeauna geometrice, specifice pentru Argeş, de forma unor pătrățele sau romburi, întregul ornament dând impresia unui grilaj, ceea ce i-a făcut pe argeşeni să denumească acest ornament, pe care îl regăsim şi pe ii sau fote, «zăbrea»”[13].

[11] Florea Bobu Florescu; Paul Stahl; Paul Petrescu, *Arta populară din zonele Argeş şi Muscel,* Bucureşti, Ed. Academiei R.S.R., 1967, fig. 119, pag. 187.

[12] Florea Bobu Florescu; Paul Stahl; Paul Petrescu, *Arta populară din zonele Argeş şi Muscel,* Bucureşti, Ed. Academiei R.S.R., 1967, pag. 179.

[13] Florea Bobu Florescu; Paul Stahl; Paul Petrescu, *Arta populară din zonele Argeş şi Muscel,* Bucureşti, Ed. Academiei R.S.R., 1967, pag. 179.

Detaliu de costum din Argeş [14]

În Muscel, partea cea mai frumoasă din portul de la țară era *fota*. Se poate spune că în decursul istoriei, această fotă din Muscel a suportat cele mai puține modificări, de aceea este socotită un prototip pentru vestimentația națională.

1. Urmărind în timp evoluția costumului argeşean de pe *Valea Topologului* se constată că treptat *catrința a cedat locul fotei*. Pentru femeile în vârstă fota de lână are culoarea neagră, cu două vărgi roşii pe margine. Partea superioară a costumului este confecționată din *ii*[15]. Ia de pe Topolog este o cămaşă brodată, cu o ornamentație bogată pe piept, cu „râuri" pe mânecă, uneori putând fi chiar şi cu volane. Istoricii au constatat că în reprezentările votive din biserici, *domnitorii sunt îmbrăcați în costume medievale, pe când domnițele poartă ie*.

2. La *Curtea de Argeş* şi în zona apropiată femeile îşi strângeau părul în conci, peste care aşezau marama[16] sau broboada. Broboada este de culoare neagră şi are ciucuri pe margine şi se leagă la ceafă. Era purtată în special în zilele în care sătenii mergeau la târg. Marama, lungă de 3-4 m şi o lățime de 50 cm, este alcătuită dintr-o țesătură fină, de obicei borangic, cu ornamente geometrice şi florale.

[14] Florea Bobu Florescu; Paul Stahl; Paul Petrescu, *Arta populară din zonele Argeş şi Muscel,* Bucureşti, Ed. Academiei R.S.R., 1967, fig. 97, pag. 164.

[15] *Ie* - „bluză femeiască împodobită cu cusături alese, care face parte din portul național românesc". *Dicționarul limbii române moderne,* Bucureşti, Ed. Academiei, 1958, pag. 372.

[16] *Maramă* - „fâşie de pânză fină cu care îşi acoperă capul femeile de la țară, lăsând capetele să atârne (pe spate) până aproape de pământ". *Dicționarul limbii române moderne,* Bucureşti, Ed. Academiei, 1958, pag. 178.

Maramă ornamentată cu motive florale şi zoomorfe [17]

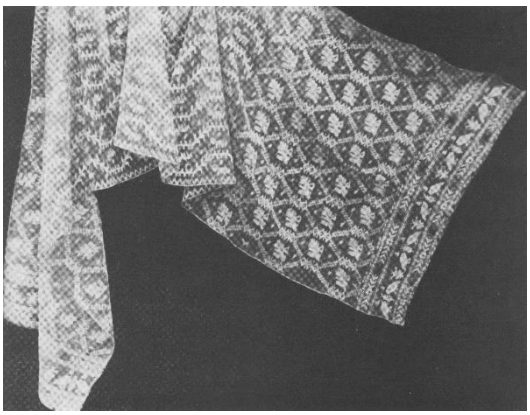

Cârpă sau maramă din borangic, de Muscel [18]

O altă piesă pentru acoperământul capului este *velitura* purtată şi astăzi, la sărbători, de către femeile bătrâne. „La ea deosebim trei elemente: a. *plete* din cârpe de 85 cm, împletite în trei şi înfăşurate pe o formă de sârmă; b. *velitura*, o cârpă de 1,25/ 0,20 m care se înfăşoară pe un carton de 41 cm curbat şi aplecat în partea stângă, în partea dreaptă având 26 cm şi în cea dreaptă 15 cm. Punctul extrem al curbei se cheamă «corn»; c. *propoada* (cârpa mare), care nu este altceva decât o maramă lungă de 1,45/ 50 cm care se aplică şi se înfăşoară peste velitură. Aspectul final al acestei broboade specifice este asimetric, din cauza cornului din stânga”[19]. Peste ie femeile muntene îmbracă *ilicul*[20].

Acesta era în mare costumul feminin din Argeş. Costumul bărbătesc este mult mai unitar față de zonele învecinate de la Topolog sau Râul Târgului. Partea cea mai artistică a costumului bărbătesc o reprezenta *cămaşa*: cămaşa cu clini, cămaşa cu fustă, cămaşa cu platcă. Desenele de pe cămăşi sunt stilizate, extrem de sobre, cusute cu ață neagră.

[17] Florea Bobu Florescu, *Portul popular din Muscel,* Bucureşti, Ed. de Stat pentru Literatură şi Artă, 1957, ilustrația III, pag. 47.

[18] Florea Bobu Florescu; Paul Stahl; Paul Petrescu, *Arta populară din zonele Argeş şi Muscel*, Bucureşti, Ed. Academiei R.S.R., 1967, fig. 91, pag. 142.

[19] Florea Bobu Florescu; Paul Stahl; Paul Petrescu, *Arta populară din zonele Argeş şi Muscel*, Bucureşti, Ed. Academiei R.S.R., 1967, pag. 141.

[20] *Ilic* - pieptar țărănesc fără mâneci.

Cioarecii erau confecționați din dimie albă şi erau purtați atât la sărbători cât şi la târg. Se încingeau la brâu cu o curea numită şi *chimir, cingătoare* sau *brâu*. Deasupra cămăşii argeşenii purtau *anteriu,* iar peste ele aşezau *betele.*

Pe cap purtau căciuli sau pălării, iar în picioare opinci, doar la anumite sărbători, bocanci.

Muscelean şi musceleancă de Carol Popp Szathmary [21]

3. Muscelenii, ca şi restul țăranilor din celelalte Principate, aveau un costum specific, de fiecare zi, şi unul de sărbătoare. Cel de sărbătoare se deosebea prin ornamente cu rol decorativ şi cu un evident caracter artistic.

Drumurile fiind lungi şi grele, muntenii învățau încă de mici să umble călări. Tot călări mergeau şi la târguri, atât femeile cât şi bărbații.

Muscelean şi musceleancă de Carol Popp Szathmary [22]

[21] Florea Bobu Florescu; Paul Stahl; Paul Petrescu, *Arta populară din zonele Argeş şi Muscel*, Bucureşti, Ed. Academiei R.S.R., 1967, fig. 89, pag. 139.

[22] Florea Bobu Florescu; Paul Stahl; Paul Petrescu, *Arta populară din zonele Argeş şi Muscel,* Bucureşti, Ed. Academiei R.S.R., 1967, fig. 88, pag. 138.

Dintre piesele de costum muscelean, cea care posedă caracterele morfologice cele mai evidente este *ia,* sinonimă cu cămaşa femeiască, bogat ornamentată, un adevărat loc de aplicare al artei cusutului. „Cuvântul «cămaşă», pentru locuitorii din zonele cercetate, înseamnă, fără echivoc şi în mod exclusiv, cămaşa bărbătească. Această diferenţiere de termeni privind cele două piese de port, ia şi cămaşa bărbătească, trebuie pusă fără îndoială în legătură cu o funcţie aparte pe care o are ia faţă de cămaşă. Datorită ornamentelor bogate cu care este prevăzută, ia a putut să fie privită ca îndeplinind o altă funcţie decât cea de simplă cămaşă de protecţie a corpului, care este funcţia cămăşii obişnuite. De altfel, înţelesul de articol deosebit, şi mai ales de bluză, a pătruns şi la oraş sub denumirea de *ie*; iile de pânză topită, în înţeles de bluză, stau drept mărturie. Şi în alte regiuni se cunoaşte tendinţa de a se da o altă denumire cămăşii femeieşti bogat cusute. Sub denumirea de «cămaşă», în Bucovina, spre exemplu, se înţelege cămaşa femeiască cu altiţă, bogat cusută, iar «cămeşoiul» este cămaşa de toate zilele, lipsită de ornamente. Ceea ce este iarăşi de remarcat este faptul că ia nu reprezintă articolul de port scurt, adică fără poale, ci că această denumire include şi prezenţa poalelor”[23].

Costum femeiesc din Argeş

Ia cea mai simplă poate fi confecţionată dintr-o singură bucată de pânză, eventual fără poale; atunci când „ia nu este formată dintr-o singură bucată, ci din două, partea superioară se cheamă tot ie sau «ciupag», iar inferioară poale. În aceste zone cercetate apare termenul de «ciupag», ceea ce arată că acesta a fost cândva cunoscut, în aceeaşi accepţie, pe o întindere mai mare (de exemplu în Gorj - n. n.) dar că ulterior a survenit o diferenţiere, pe regiuni. Sub termenul de ciupag, în regiunea cercetată de noi, se înţelege partea de sus a iei, dar am constatat că femeile, la nord de Câmpulung şi în zona Poiana, disting «ciupag din faţă» şi

[23] Florea Bobu Florescu; Paul Stahl; Paul Petrescu, *Arta populară din zonele Argeş şi Muscel,* Bucureşti, Ed. Academiei R.S.R., 1967, pag. 141.

«ciupag din spate », deci nu este vorba de echivalentul termenului de ciupag din regiunea Gorj sau din Timoc”[24].

Pieptul cusut al iei este bogat ornamentat; specialiştii susțin - în unanimitate - că ia musceleană s-a dezvoltat după un tipar primar. Modul în care se taie cămaşa la gât, felul în care se încrețeşte pânza la gât şi se crează loc pentru a trece ața care strânge gulerul cămăşii este la fel ca şi în metopa de la Adamklisi.

Tiparul general al iilor este *fără guler* sau *cu guler*. Pe Topolog, Argeş sau pe malul Dâmboviței de Sus sau râul Târgului, există acelaşi tipar al iilor. Unele dintre ele sunt fără deschizătură la gât, altele au deschizătura într-o parte şi cele mai multe au deschizătura în față. Materia din care se crează ia este pânza de in, de cânepă, bumbacul sau borangicul, pânze produse în casă, artizanal şi lucrate cu măiestrie în serile de iarnă sau de vreme ploioasă.

Mâneca iei poate fi largă, cu manşetă, cu volan (fodore, creț), strâmtă, cu bantă[25].

[24] Florea Bobu Florescu; Paul Stahl; Paul Petrescu, *Arta populară din zonele Argeş şi Muscel,* Bucureşti, Ed. Academiei R.S.R., 1967, pag. 141-142.

[25] *Bantă* - „1. bandă. 2. fâşie de pânză cusută pe marginea gulerului şi a mânecilor cămăşii; manşetă”. *Dicționarul limbii române moderne,* Bucureşti, Ed. Academiei, 1958, pag. 67.

Cămaşă de Muscel [26]

Spre deosebire de ia din Argeş, cea din Muscel are influenţe din Transilvania remarcate în gulerul cu bantă şi în manşeta, de asemeni cu bantă.

Ia poate fi *aleasă* în război sau poate fi *cusută*; femeile bătrâne le poartă pe cele *alese*, iar fetele le preferă pe cele *cusute*.

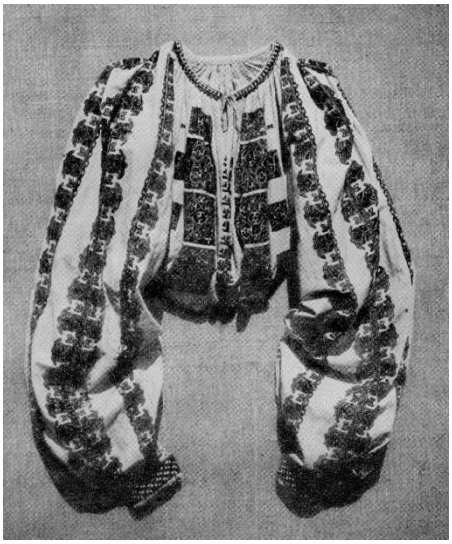

Cămaşă de Muscel de tip bătrânesc [27]

„Câmpurile ornamentale acoperite de alesătură sunt: pieptul, altiţa, mâneca şi gulerul. Ornamentica iilor alese este mai totdeauna geometrică. Motivele ornamentale la iile alese se pot distinge cu uşurinţă şi am constatat că ele sunt extrem de generalizate. Din figurile alăturate se poate observa alesătura în motivul pieptului: o dungă în lungul mânecii şi pieptului este întretăiată de dungulițe subțiri, ca dinții unui pieptene țărănesc de os, întrerupte, din trei în trei, de o dungă mai groasă. Motivul ales se întâlneşte pe toate câmpurile ornamentale ale iei”[28].

Ia cusută se crează pentru „zilele mari” adică pentru sărbători sau festivităţi precum nunta, botezul sau mai rar hora, fiind podoaba costumului feminin din Muscel. Iile cusute sunt ornamentate pe porțiuni pentru a atrage atenția asupra unor părți ale corpului şi a evidenția calitatea materialului (pânza de bumbac) țesut în casă.

Ia de Muscel are uneori câmpurile ornamentale geometrice încărcate, însă acestea se armonizează cu fota care este la fel de bogat ornamentată sau de sobră. Ornamentația constă din linii drepte, linii frânte, triunghiuri, forme de brăduleț (con de pin), numeroase puncte, două-trei rânduri, şerpişori, motive cu stâlpi, motivul curcanului, suveica, melcul, muşcate pe rânduri, alte motive precum *cârliga* (cârlige) şi *boboaca* (aglomerare de boboci de trandafiri), fie separat, fie asociate cu alte desene, *şătrănguța* (flori încadrate în romburi), motivul *„craca măciucii”* (ornamente în formă rotundă asociate cu puncte de culoare albă), motivul roții (sau a soarelui). În acest context se poate compara ia musceleană cu cea argeşeană, mult mai încărcată decât portul din Muscel.

[26] Florea Bobu Florescu; Paul Stahl; Paul Petrescu, *Arta populară din zonele Argeş şi Muscel,* Bucureşti, Ed. Academiei R.S.R., 1967, fig. 95 a, pag. 159.

[27] Florea Bobu Florescu, *Portul popular din Muscel,* Bucureşti, Ed. de Stat pentru Literatură şi Artă, 1957, ilustrația II, pag. 35.

[28] Florea Bobu Florescu; Paul Stahl; Paul Petrescu, *Arta populară din zonele Argeş şi Muscel,* Bucureşti, Ed. Academiei R.S.R., 1967, pag. 158.

În Argeş ornamentaţia iei se armonizează cu cea a fotei, brăzdată de pătrate, de romburi care se ating cu vârfurile în ceea ce am numit anterior *„zăbrele"*. Faţă de Muscel, în Argeş lipseşte regularitatea desenelor; tot aici este frecvent motivul în ***S*** apoi motivul *spiralei* şi - la fel ca în Muscel - sunt frecvente *cârligele*. Prin frecvenţa lor şi prin asociere cu vestimentaţia altor culturi, cârligele (motivele reprezentate prin împletire de cârlige) sunt unele dintre cele mai vechi motive cunoscute în ornamentaţia tradiţională.

Ca un caz mai puţin frecvent, dar reprezentativ prin sine însuşi, este „ia ungurească", provenită din Transilvania, din zona Sibiului. Termenul *ungurească* nu se referă la naţiunea maghiară ci la transilvăneni, numiţi astfel în epocă şi identificaţi ca păstrători ai tradiţiilor traco-dacice. Ia ungurească este alcătuită din *pieptar cu floricică*, cu *ochişori*, cu benzi negre la cămăşi numite *cordele*.

Fota în această regiune este mai largă decât cea de pe Topolog; înainte vreme se purtau numai fote negre, cu timpul însă ele au început să se încarce de ornamentaţii. Şi aici formele geometrice sunt pătratul şi rombul şi inevitabilele zăbrele.

Femeile muscelene erau suficient de cochete pentru a diferenţia vestimentaţia, inclusiv în ceea ce priveşte acoperământul capului. Ele purtau *broboada* pentru ziua de lucru şi *maramele* pentru diferite ocazii şi sărbători. Acestea aveau 3-4 m, 50 cm lăţime, erau alcătuite din borangic cu chenar de două fire, cu ornamente geometrice şi florale, realizate prin năvăditură sau prin alesătură. Frumuseţea maramei depindea de fantezia lucrătoarei şi eventual şi de materia primă. Principalul element decorativ era borangicul care orna marama şi îi conferea caracterul artistic şi festiv. Deasupra maramei femeile muscelene purtau *pălărie* - fapt ilustrat de picturile lui Satmari şi Grigorescu - obicei păstrat până după cel de al Doilea Război Mondial.

Costumul bărbătesc, cel de zi şi cel de sărbătoare, inspira o mare demnitate, în special datorită culorii albe a cămăşii şi a cioarecilor. Cămaşa ţărănească din Muscel şi Argeş era cu clini, cu despicătură la piept şi la încheietura mâinii, cu „cheiţă". La poale şi la mâneci - decorate cu colţi - apar ornamentaţii de tip arhaic. În afară de cămaşa cu clini se mai purta şi cămaşa cu fustă încreţită - aşa cum rezultă din ilustraţiile de epocă şi din documentele păstrate în diferite arhive. Ţăranii musceleni şi argeşeni se încingeau cu *chimir*[29].

Sătean la târg

Dacă cămaşa bărbătească era confecţionată din pânză de cânepă, purtându-se brodată, cu mâneci suflecate, pantalonii sau *cioarecii* erau croiţi din *dimie*[30], din postav de casă, din „pănură albă" - la fel ca cei din Sibiu. În picioare muntenii aveau opinci şi mai rar bocanci. Pe cap purtau căciuli sau pălării. Acestea erau de trei categorii: *pălăria bătrânească* cu bor mic şi calotă joasă; *pălărie mocănească* - cu bor foarte mic şi calota semisferică; *pălării de târg* - de culoare brună sau neagră. În zona înaltă a judeţului se purta *gluga,* necesară pentru perioadele friguroase ale anului, pe care astăzi o mai întâlnim doar la ciobani.

[29] *Chimir* - „brâul lat de piele, prevăzut cu buzunare, pe care îl poartă ţăranii; şerpar. *Dicţionarul limbii române moderne,* Bucureşti, Ed. Academiei, 1958, pag. 140.

[30] *Dimie* - „ţesătură ţărănească de lână (de culoare albă), din care se confecţionează obiecte de îmbrăcăminte; pănură (albă). Pantaloni ţărăneşti strâmţi; cioareci". *Dicţionarul limbii române moderne,* Bucureşti, Ed. Academiei, 1958, pag. 246.

Bătrân din Rucăr [31]

Tot în zona Muscelului şi în nordul râului Doamnei şi a Topologului se purta *ţundra;* astăzi o întâlnim, deasemeni, doar la ciobani şi în unele sate din Sibiu.

Înfăţişarea argeşeanului reiese din documentele iconografice şi puţinele descrieri ale epocilor de altădată; ea a fost aceea a unui bărbat nu prea înalt, bine legat, iute în mişcări, comunicativ şi vesel. Ca înfăţişare exterioară se distingea prin pletele lungi peste care iarna aşeza căciulă înaltă cu fundul plat şi larg, iar vara purta pălărie cu borul larg şi răsfrânt în sus. Aceasta este înfăţişarea tipică a argeşeanului care s-a transmis din generaţie în generaţie, pe care o întâlnim şi astăzi în satele din nordul judeţului: Rucăr, Dragoslavele, Dâmbovicioara, Lereşti, Albeşti, Nucşoara, Arefu, Corbeni, Corbi, Sălătrucul etc.

II.1.4.1. Ornamentica tradiţională

Originalitatea etnofolclorică a judeţului Argeş se oglindeşte în bogăţia de necuprins a *ornamentaţiei tradiţionale*. Folosită ca element decorativ adăugat la un ansamblu pentru a-l înfrumuseţa, ornamentul exprimă capacitatea creatorului de a materializa bogăţia fanteziei creatoare dar şi mijloacele pentru a crea o podoabă destinată sublinierii conturului unui obiect. Ornamentul în arta populară are caracteristica de a nu fi accesoriu ci *element constitutiv al obiectului încărcat de semnificaţii*.

Identificarea şi clasificarea ornamentelor în arta populară se face cu dificultate, având nevoie de „îndelungata frecventare a satelor şi a creatorilor populari, receptivitatea manifestată faţă de tradiţiile autentice ale culturii populare argeşene”[32]. Există o moştenire abundentă de modele şi culori ale creaţiei populare, adevărate buchete de frumuseţe înnobilate de o deplină unitate stilistică a tuturor elementelor componente. Pentru a crea aşa ceva este nevoie de un „simţ” înnăscut pentru detaliu şi frumos, o capacitate de a „migăli” fiecare articulaţie, dar şi o puternică tradiţie pe care să-ţi fixezi reperele geometrice şi coloristice.

[31] Florea Bobu Florescu, *Portul popular din Muscel,* Bucureşti, Ed. de Stat pentru Literatură şi Artă, 1957, ilustraţia 40, pag. 52.

[32] Vasile Savonea, *Ornamente în arta populară a judeţului Argeş,* Piteşti, Casa Creaţiei Populare a Judeţului Argeş, 1973, pag. 4.

Creatorii populari - cu mult înainte celor cu studii înalte - dau dovadă, prin tot ceea ce fac, de o subtilitate rafinată în conjugarea formelor cu ornamentele şi a funcţionalităţii obiectelor cu aspectul lor estetic desăvârşit. Faptul că şi cele mai vechi obiecte păstrate în cultura etnofolclorică beneficiază de nenumărate ornamente semnifică un aspect fundamental: *din cele mai vechi timpuri sensibilitatea populară s-a imprimat în vestimentaţie, în arhitectură, în ceramică, în vase* etc. Ţăranul exprimă, prin meşteşugul său, o neostoită sete de frumuseţe şi o imensă foame de comunicare.

Să dăm câteva exemple; *ia* = „bluză femeiască fără poale, confecţionată din pânză albă de bumbac, de in sau de borangic, ornamentată la gât, la mâneci, la piept cu cusături alese (de obicei în motive geometrice) cu fluturi, cu mărgele etc., cunoscută sub acest nume mai ales în sudul ţării”[33]. Pregnantă este motivistica geometrică:

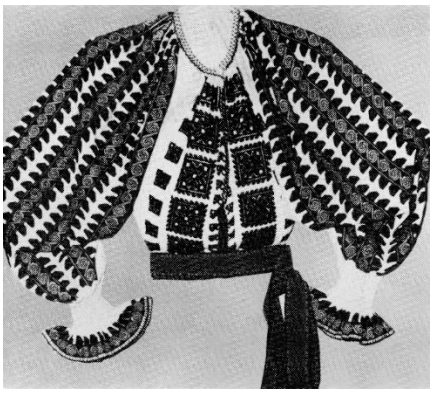

Ie din Stoeneşti [34]

Ia argeşeană, la fel ca celelalte modele din sudul ţării, se caracterizează prin chenare cusute după anumite forme geometrice (dreptunghi, romb, triunghi etc.) adevărate simboluri esoterice, având o fluenţă a repetiţiei modelului.

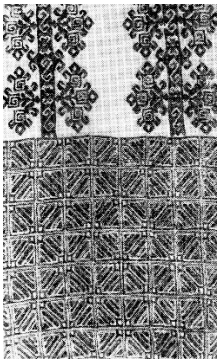

De pe o ie din Boţeşti [35]

Bogata fantezie a creatorului popular este manifestată mult mai larg în decorarea *fotei* (*fotă* = „piesă din costumul popular al femeilor, adesea bogat ornamentată, purtată în Muntenia, sudul Transilvaniei şi Moldova, care este alcătuită dintr-o ţesătură dreptunghiulară de lână înfăşurată în jurul trupului, ţinând locul fustei”[36].

[33] *Dicţionar enciclopedic ilustrat,* Chişinău, Ed. Cartier, 1999, pag. 465.

[34] Vasile Savonea, *Ornamente în arta populară a judeţului Argeş,* Piteşti, Casa Creaţiei Populare a Judeţului Argeş, 1973, pag. 49.

[35] Vasile Savonea, *Ornamente în arta populară a judeţului Argeş,* Piteşti, Casa Creaţiei Populare a Judeţului Argeş, 1973, pag. 21.

[36] *Dicţionar enciclopedic ilustrat,* Chişinău, Ed. Cartier, 1999, pag. 384.

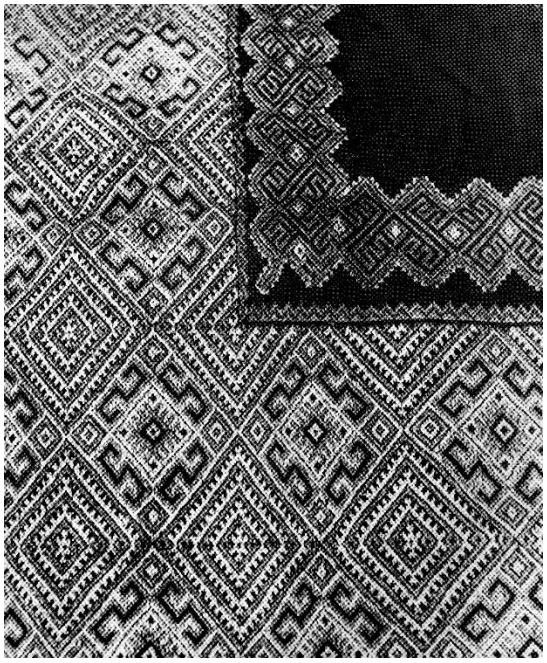

De pe o fotă din Rucăr [37]

Aceeaşi şerpuire a modelelor geometrice (precum zilele în ani, anii în secole, secolele-n nemărginire) o regăsim în *betele* de pe întregul ținut argeşean sau pe *brâiele* cu desene în formă de alveolă pe care le descoperim în ceramica dacică.

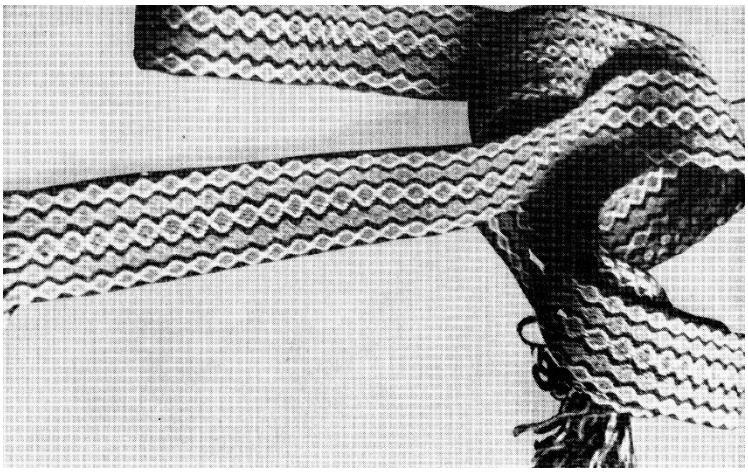

Bete de Stoeneşti [38]

Prosoapele şi *şervetele* argeşene combină planurile geometrice, la fel ca la brâul bărbaților. Combinarea elementelor geometrice rămâne elementul de bază al ornamenticii podoabelor din locuințe şi din vestimentație.

[37] Vasile Savonea, *Ornamente în arta populară a județului Argeş,* Piteşti, Casa Creației Populare a Județului Argeş, 1973, pag. 8.

[38] Vasile Savonea, *Ornamente în arta populară a județului Argeş,* Piteşti, Casa Creației Populare a Județului Argeş, 1973, pag. 10.

De pe un şervet
din Beleți - Negreşti [40]

De pe un şervet din Stroieşti [39]

Ornamentica, la fel ca şi arta populară argeşeană în general, comportă influența celor două curți domneşti, cea de la Câmpulung (ctitorită de Basarab I în 1330) şi de la Curtea de Argeş (capitală strămutată de acelaşi Basarab I în ultimii săi ani de domnie, în 1369, rămasă aici până la 1431, în timpul lui Dan al doilea) de la care meşterii populari au deprins arta cusăturii cu fir de aur şi argint. În toată această perioadă, ornamentica a reprezentat un cult, o atitudine fundamentală prin care creatorii populari şi cei de pe lângă curți se exprimau dincolo de pitorescul sesizat în natură.

[39] Vasile Savonea, *Ornamente în arta populară a județului Argeş,* Piteşti, Casa Creației Populare a Județului Argeş, 1973, pag. 11.

[40] Vasile Savonea, *Ornamente în arta populară a județului Argeş,* Piteşti, Casa Creației Populare a Județului Argeş, 1973, pag. 41.